

Skellefteå kommuns yttrande över Ds 2025:8 Administrativa sanktioner i socialförsäkringen

Skellefteå kommun har getts möjlighet att yttra sig över förslagen i Ds 2025:8 Administrativa sanktioner i socialförsäkringen.

Sammanfattning

Skellefteå kommun ser en risk med ett system med sanktionsavgifter då omedvetna fel som kan bero på otydlighet från myndigheter eller kognitiva svårigheter hos en medborgare buntas ihop med kriminalitet och straffas på samma sätt som om någon medvetet velat lura systemet. Även exempelvis bristande språkkunskaper kan utgöra en svårighet.

Principiellt bör det anses vara allvarigare att uppsåtligen ange oriktiga uppgifter än att inte anmäla felaktiga förhållanden, vilket ofta kan bero på oaktsamhet. Därför är förslaget om strikt ansvar i ett system med sanktionsavgifter problematiskt.

Att individer i behov av samhällets stöd kan komma att hamna i ett än mer utsatt ekonomiskt läge på grund av sanktionsavgifter kan också innebära att kommunerna tvingas ta ett större ansvar i form av ökade kostnader för försörjningsstöd och nödhjälp.

Det finns i sig inget negativt med att åtgärder vidtas för att effektivisera arbetet med att bekämpa bidragsbrott och motverka felaktiga utbetalningar. Men Skellefteå kommun anser är att det är tveksamt om de föreslagna åtgärderna rörande sanktionsavgift kommer ha den förväntade effekten. Utifrån utredningens innehåll vill kommunen yttra sig över några delar i förslaget.

Administrativa sanktioner i socialförsäkringen (avsnitt 3)

Förslaget bygger på en stark tilltro till den avskräckande effekten av en sanktionsavgift. Av promemorian framgår dock att denna effekt är begränsad för individer som vid upprepade tillfällen felaktigt tillägnar sig ersättning i stora belopp (avsnitt 2.3.3). Skellefteå kommun delar denna farhåga angående förslagets effekt.

För personer med kriminell livsstil och/eller missbruksproblematik kommer en sanktionsavgift sannolikt inte att ha den önskade effekten. Även för individer med olika diagnoser, såsom neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) och kognitiva svårigheter, är det tveksamt om en sanktionsavgift skulle fungera

avskräckande. Trots att dessa personer initialt kan vara mottagliga för information om konsekvenserna av en sanktionsavgift, är det osäkert om de kommer att komma ihåg detta när de senare ansöker om socialförsäkringsförmåner. Den grupp där sanktionsavgiften skulle ha störst effekt är hos personer med en lindrigare problematik, men frågan är i vilken omfattning en effekt hos denna målgrupp skulle bidra till att förslagets huvudsakliga syfte uppnås.

Förslaget förutsätter vidare att felaktiga utbetalningar upptäcks, men innebär inga förändringar i hur detta ska göras jämfört med dagens system. Av förslaget framgår vidare att endast en liten andel av de felaktiga utbetalningarna upptäcks och hanteras (avsnitt 11.2.1). Även detta är något som kan göra att den förväntade effekten av förslaget inte blir så stor som man hoppas. Möjligtvis skulle mer ingående utredningsåtgärder inför beviljandet av förmåner och vid återkrav kunna ge större effekt än ett sanktionssystem som det föreslagna.

Avstängning från en förmån i socialförsäkringsbalken (avsnitt 3.5)

Skellefteå kommun konstaterar att en avstängning från sociala förmåner enligt förslaget är en ingripande åtgärd för den enskilde. Det är därför viktigt att det endast används i de fall där det är proportionerligt och ändamålsenligt.

Om förslaget blir verklighet, behöver det vara tydligt för kommunerna hur rätten till bistånd ska bedömas för personer som har blivit spärrade från ersättningar som de annars skulle ha fått från Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten. Effekten av en bidragsspärr minskas om det aktuella bidraget ersätts med försörjningsstöd. Det skulle även innebära att staten överför kostnaden till kommunerna.

Avslutande kommentar

Det kan finnas anledning att utreda ytterligare hur de föreslagna åtgärderna kan få bättre effekt och hur de personer som missbrukar nuvarande system i störst utsträckning kan förhindras att göra detta.